

Beslutsunderlag

Ansökan om medel för förstudie

Ansökan skickas till:

Mittuniversitetet
hans-erik.nilsson@miun.se

och

Sundsvalls Kommun
eva-marie.tyberg@sundsvall.se

Namn på förstudie <i>Museet - ett didaktiskt rum: Undervisning och lärande vid Sundsvalls museum</i>	Datum för start av förstudie 2017-02-01	Datum för avslut förstudie 2018-05-31
Sökt belopp 400 000 kronor		

Förstudieledare Carola Nordbäck	E-post carola.nordback@miun.se	Mobil 070-3436287
Förstudieägare Carola Nordbäck	E-post carola.nordback@miun.se	Mobil 070-3436287
Avdelning/enhet Avdelningen för Humaniora		
Datum 2016-12-28		
Diarienummer		

I. Sammanfattning förstudie

Studiens övergripande syfte är att undersöka museer som didaktiska rum – specifika lärmiljöer där kulturarv används historiskt meningsskapande, värdepedagogiskt och identitetsformerande. Detta syfte konkretiseras i en praktisknära studie av Sundsvalls museums skolverksamhet under 2017–2018. Museets verksamhet är omfattande och mångsidig. Det består av ett friluftsmuseum och ett stadsmuseum med konstutställningar och historiska utställningar beläget i stadens centrum. Verksamheten är riktad mot olika ålders- och målgrupper, bedrivs i olika miljöer, med skilda metoder och behandlar ett stort antal ämnesområden. Museet används exempelvis flitigt av förskolor, fritidshem, grundskolor, gymnasieskolor, SFI och asylboenden.

Trots att museet arbetar i kontinuerlig samverkan med skolorna och är en central del av Sundsvalls kulturliv finns ännu inte någon forskning som analyserar denna verksamhet som lärmiljö och didaktiskt rum. Mittuniversitetet ämnar därför i föreliggande studie utveckla kunskap om kulturarvssektorns potential som lärmiljö i Sundsvall och som pedagogisk resurs för skolorna. Den planerade studien sker således i samverkan med Sundsvalls museum och avser att fördjupa förståelsen av vad för slags kunskaper och värden som förmedlas och utvecklas i samband med skolornas museibesök.

Förstudien möjliggör dessutom för Mittuniversitetet att under de kommande två åren utveckla kompetens, bygga nätverk mellan forskare och praktiker samt producera forskningsresultat som kan komma lärarutbildningen till godo. Studiens resultat kan även bilda underlag för lärare, skolledare och museipedagoger för en fördjupad förståelse av hur Sundsvalls museum kan fungera som lärmiljö för skolelever och med detta som utgångspunkt utveckla den pedagogiska praktiken samt etablera en djupare samverkan mellan skola och museum. Studien ger dessutom en möjlighet för projektgruppen att utveckla fördjupade projektansökningar om lärande och kulturarv som kan bygga på de resultat som den aktuella studien genererar.

Studiens vetenskapliga resultat ska bland annat redovisas i två artiklar i fackgranskade tidskrifter. Dessutom ska en rapport presenteras vid en avslutande workshop. Rapporten kommer att rikta sig till både museet och skolorna i kommunen och presenteras för berörda aktörer i olika sammanhang.

Tidsplan: Studien inleds 2017-02-01 och beräknas pågå till 2018-05-31. Jag önskar att ett positivt finansieringsbeslut tas gällande den föreslagna förstudien. Finansieringen gäller perioden 20170201 – 20180531. Kostnaden för projektet beräknas till 400 tkr.

2. Syfte, mål, målgrupp, metod avgränsning samt leveranser

Bakgrund

Offentligt styrda museer är betydelsefulla samhällsliga kulturinstitutioner. De utgör icke vinstdrivande institutioner i samhällets tjänst som samlar in, förvaltar, tillgängliggör och kommunicerar kulturarv så att allmänheten kan få möjlighet att berikas och utveckla nya kunskaper.¹ Museer fungerar kort sagt som en bärande del av samhällets historiska minne och kan beskrivas som historiekulturella arenor där kunskaper om det förflutna och om samtiden förenas och förmedlas samtidigt som grundläggande samhällsliga värden problematiseras, legitimeras och inordnas i ett historiska meningsskapande.

¹ Se den definition som görs av *International Council of Museums (ICOM)*, <<http://icom.museum/the-vision/museum->

I fokus för museernas verksamhet återfinns således kunskapsproduktion och kunskapsspridning. Det innebär att också lärande är en viktig del av museernas verksamhet. En grupp som regelbundet besöker museer i syfte att främja lärprocesser genom att ta del av kulturarv är skolklasser. I Lgr11 och Lgy11 står att skolor regelbundet bör använda alternativa miljöer för sin undervisning och att skolan aktivt bör ta del av det lokala kulturlivet och förmedlingen av kulturarv. Många skolor förlägger således undervisning i museer och museerna riktar en stor del av sin pedagogiska verksamhet mot skolor. Museerna utgör därmed semiformella lärmiljöer där ett upplevelsebaserat lärande är i fokus. Den tekniska utvecklingen av museerna har dessutom gått snabbt de senaste decennierna. Idag är många museer präglade av digital teknik och utgör multimodala lärmiljöer. Museer är därmed kulturinstitutioner där elever får möjlighet att möta spår av, och berättelser om, äldre samhällssystem, världsbilder, religiösa föreställningar, människoöden, samhällsprocesser och konstnärliga uttryck med alla sinnen och på ett radikalt annorlunda sätt än i läroböcker. Detta främjar lärprocesser av ett annat slag än de som utvecklas med klassrummet som lärmiljö.²

I FN:s barnkonvention betonas alla barns rätt till kultur. Denna konvention har ratificerats av Sverige.³ Det offentliga ansvaret på lokal nivå för att tillgodose detta ligger bland annat på kommunens kulturinstitutioner och på skolan. Detta erkännande av barns behov av kultur – och kulturens stora egenvärde för individens utveckling – återkommer i samtliga läroplaner för det svenska skolväsendet. Där betonas vikten av att barn och ungdomar får möjlighet att både pröva olika konstnärliga uttryckssätt själva och att få tillgång till det etablerade kulturlivets utbud av konstformer, teater, dans etc. De estetiska uttryckssättens betydelse för lärprocesser är stort oavsett som det handlar om lärande *genom* kultur eller *om* kultur. Inom kulturarvsforskningen talas på ett liknande sätt både om lärande *om* kulturarv och om lärande *genom* kulturarv.⁴

Det övergripande temat för denna studie är museet som didaktiskt rum för lärande om och lärande genom kulturarv. I fokus finns en specifik kulturinstitution – Sundsvalls museum – som har ett brett verksamhetsfält och en omfattande museipedagogisk verksamhet. Det består av både ett friluftsmuseum – *Norra Berget* – och ett stadsmuseum med konstupställningar och historiska utställningar. Friluftsmuseets uppdrag är att producera och sprida kunskap om Medelpads kulturarv. Där är främst det förindustriella samhället i fokus. Stadsmuseet har fokus på sågverksepoken, industrialiseringen av Sundsvall och perioden fram till vår egen tid.

Stadsmuseet är inrymt i *Kulturmagasinet* som även innehåller arkiv, bibliotek, cafe och olika utställnings- och möteslokaler. Det innebär att museets verksamhet är integrerad i en miljö där andra former av kulturverksamhet pågår och tillsammans lockar dessa ett stort antal besökare. Kulturmagasinet är en betydelsefull kulturarena i Sundsvall, där besökare kan ta del av konstupställningar, litteratur på olika språk, historiska och samtidsorienterade utställningar, dagsaktuella nyheter, debatter, olika former av föreläsningar, filmvisningar osv. Museet kan – liksom Kulturmagasinet i dess helhet – ses som en demokratisk arena och en lärmiljö som erbjuder ett vidgat och livslångt lärande. Det är därför viktigt att barn och ungdomar ges möjlighet att etablera en relation till denna lärmiljö så att de kan använda den på ett medvetet

² Eilean Hooper-Greenhill (red.), *The educational role of the museum*, London, 1994; Eilean Hooper-Greenhill, *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*, Abingdon, 2007; Brenda Trofanenko, & Avner Segall, *Beyond Pedagogy: Reconsidering the Public Purpose of Museums*, 2014.

³ Se även *Barnkonventionen blir svensk lag*, SOU 2016:19; Anna Klerfelt, Birgitta Qvarsell, *Kultur, estetik och barns rätt i pedagogiken*, Malmö 2014.

⁴ Anne Bamford, *The wow factor: global research compendium on the impact of the arts in education*, Münster, 2006; Henrik Zipsane, "Lifelong learning through heritage and art" i Peter Jarvis (red.), *The Routledge International Handbook of Lifelong Learning*, London 2008; Anna Hansen, *Implementing heritage learning outcomes*, Fornvårdaren nr 37, Östersund 2014; Jakoba Šraml González, *Trends in practical cultural heritage learning in Europe 2012*, The Nordic Centre of Heritage Learning 2012; Jakoba Šraml González, *Trends in practical heritage learning: Study in Europe in 2012*, Östersund 2013.

sätt – och därmed även andra liknande kulturinstitutioner – när de har lämnat skolan.⁵ Detta behov är särskilt viktigt för de elever som är nyanlända eller som inte besöker kulturinstitutioner i andra sammanhang eller på sin fritid. Här har således skolan ett betydande ansvar att bistå alla barn och ungdomar att etablera en sådan relation.

Ett stort antal skolor i Sundsvall använder också Sundsvalls museums pedagogiska verksamhet. Under 2016 har museet haft 250 skolvisningar. Dessutom genomför museipedagogerna riktade program ute på skolor och förskolor. Friluftsmuseet på Norra Berget har också haft en omfattande pedagogisk verksamhet mot skolor. Museet har också ett samarbete med SFI och Sundsvalls asylgrupp samt de olika flyktingboendena i närområdet. Konstpedagogen vid Sundsvalls museum arbetar med skapande verksamhet tillsammans med SFI och asylgrupper och har dessutom haft ett antal skolbesök med skapande teman. Dessutom har museet haft en satsning under 2016 på barn i förskoleåldern som fått delta i ett konstprojekt.⁶

Syfte

Fastän både förskolor, fritidshem, grundskolor, asylboenden och SFI använder museet som pedagogisk resurs saknas ännu en fördjupad didaktiskt förståelse av denna verksamhet. Föreliggande förstudie är dock ett steg i en sådan riktning. Det är en praktisknära undersökning med ett didaktiskt perspektiv på den verksamhet som museet erbjuder till skolor. Detta perspektiv innebär att undervisningens mål, innehåll och metoder hamnar i fokus – liksom det lärande som uppstår i samband med detta.

Studiens övergripande syfte är att undersöka museer som didaktiska rum där kulturarv används historiskt meningsskapande, värdepedagogiskt och identitetsformerande. I samband med skolbesök möts lärarens, konstpedagogens och museipedagogens olika praktikfält utifrån delvis olika målsättningar och didaktiska strategier men i ömsesidigt fokus på att skapa ett lärande möte med eleverna. Vad sker i dessa möten? Denna forskningsfråga är utgångspunkt för en empirisk studie av Sundsvalls museums skolverksamhet under 2017–2018. I fokus finns således mötet mellan museet, som ett exempel på en historiekulturell pedagogisk praktik och upplevelsebaserad lärmiljö, och de skolor som besöker denna kulturinstitution. Mötets huvudperson är dock eleven. Detta är också utgångspunkten för denna studie.

Dessutom avser projektet att bidra till nätverksbyggande samt didaktisk och pedagogisk utveckling inom Sundsvalls kommun. Undersökningens kvalitetsutvecklande syfte handlar om att Mittuniversitetet i samverkan med Sundsvalls museum ska utveckla sådan kunskap om kulturarvssektorns potential som lärmiljö för skolorna som kan bidra till skolornas användning av kulturarvsinstitutioner som lärmiljöer, till museets egen pedagogiska verksamhet, och till lärarutbildningen. Denna studie ska på så sätt utveckla kunskap som är relevant, och etablera samarbeten som är av intresse, för Sundsvalls museum, skolorna i kommunen samt för den ämnesdidaktiska forskningen och för ämneslärarutbildningen vid Mittuniversitetet.

⁵ Helene Illeris, "Museums and galleries as performative sites for lifelong learning: constructions, deconstructions and reconstructions of audience positions in museum and gallery education", *Museum and society*, nr 4 (1) s. 15-26, 2006; Anna Hansen, Sofia Kling & Jakoba Sraml Gonzalez (red.), *Creativity, lifelong learning and the ageing population*, Jamtli förlag, Östersund, 2013; Kim Baker, *Information literacy and cultural heritage: developing a model for lifelong learning*, Oxford, 2013; Rapport om lärande och pedagogik på museer i Sverige 2011, se <[nckultur.org/.../Rapport-om-lärande-och-pedagogik-i-Sverige.pdf](http://nckultur.org/.../Rapport-om-larande-och-pedagogik-i-Sverige.pdf)>, hämtad 2016-12-14.

⁶ Informationen har getts i mejl av museiintendent Tina Johansson, 2016-12-10 samt av museichef Daniel Eklund i telefonsamtal 2016-12-16.

Fördjupad problembeskrivning

Medborgarskapande genom kulturarv?

Museer samlar in, förmedlar, problematiserar och utvecklar samhällets kulturarv. Med begreppet *kulturarv* avses här sådana materiella och immateriella uttryck som uppstått genom mänsklig påverkan. Den nationella myndighet som ansvarar för att bevara, använda och utveckla kulturarv är Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Denna myndighet beskriver kulturarv som olika former av spår från det förflutna i form av föremål, byggnader, traditioner, namnskick, miljöer etc och betonar att "oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv".⁷

Hantering av kulturarv är en viktig samhällsfunktion präglad av ett speciellt slag av maktutövning. Kulturarvssektorn genererar och reproducerar normer och värderingar, och bidrar till att forma människors uppfattningar både om samtiden och om det förflutna. Detta handlar om att värdera, hantera och kommunicera aspekter av det förflutna och göra det i ett meningsfullt möte med samtiden. I detta minnesarbete pågår samtidigt en glömskeprocess som innebär att ett oändligt antal potentiella berättelser och minnen sorteras bort och försvinner. I denna process finns en maktaspekt. Makten handlar alltså om kontrollen över samhällets historiska minne, över tolkningarna och över sorteringsprocessen och gränsdragningarna runt den sociala identitet som kulturarvandet riktas mot. Vems berättelser ska sparas och vidarebefordras? Vilka ingår i det kollektiva vi som försöker minnas och som betraktar sig som arvtagare till kulturarven?⁸

Museernas förmedling av kulturarv sker i stor utsträckning med skolan som målgrupp. En betydande del av den kunskap och de värden som förmedlas på museer handlar om framväxten av samhällets styrelseskick och en förmedling av demokratins grundläggande principer – dess värdegrund. I museernas verksamhet finns således både en kunskapsförmedlande och en värdepedagogisk ansats. Frågor som rör demokrati, tolerans, mänskliga rättigheter etc är vanliga teman på museer. Denna aspekt av museernas verksamhet knyter an till skolans medborgarskapande uppdrag som handlar om att förmedla demokratiska värden och förhållningsätt och främja elevernas lärande så att de utvecklar färdigheter och kompetenser som efterfrågas i ett demokratiskt samhälle.⁹ En aspekt av föreliggande studie är undersöka hur detta samverkar med museernas sätt att kommunicera kulturarv.

De värden som Lgr11 och Lgy11 betonar relateras till samhällets demokratiska grund och de mänskliga rättigheterna. Dessa värden ska enligt läroplanen inte bara inhämtas på ett teoretiskt plan (som faktakunskaper) utan även i möjligaste mån etableras som etiska rättesnören för elevernas handlingar. De ska dessutom prägla skolans arbetsformer och sociala villkor. Detta värdepedagogiska uppdrag handlar om en form av etisk fostran. Den berör principerna för såväl samhällets övergripande styrelseskick som för mellanmänskliga relationer i det vardagliga livet. På denna punkt har således skolan och museerna ett likartat uppdrag. De är politiskt styrda lärmiljöer, med värdegrunds- och demokratifrämjande samhällsuppdrag, där kultur och kulturarv är en central del. En fråga för denna studie är hur detta sker i praktiken?

⁷ Se RAÄ:s hemsida, <<http://www.raa.se/kulturarvet/>>, hämtad 2016-12-14.

⁸ Jfr Anna Furumark, *Att störa homogenitet* 2013, s. 8; Charlotte Hyllén-Cavallius & Fredrik Svanberg, *Ålskade museum: svenska kulturhistoriska museer som kulturproducenter och samhällsbyggare*, Lund, 2016.

⁹ *Skolan och medborgarskapandet*, Skolverket, 2011, s. 8; Magnus Dahlstedt & Maria Olson, "Medborgarskapande för ett nytt millennium: Utbildning och medborgarfostran i 2000-talets Sverige", *Utbildning & Demokrati* 2014, vol 23, nr 2, 7–25; Sofie Gustafsson, *Medborgarskapande på olika villkor: självbild, skolkoder och syn på kunskap i den svenska gymnasieskolan*, Lund, 2016; Magnus Dahlstedt & Maria Olson, *Utbildning, demokrati, medborgarskap*, Malmö, 2013.

Det finns ytterligare kopplingar mellan skola, medborgarskapande och kulturarv. Kulturarvsbegreppet är centralt i de styrdokument som reglerar den svenska skolan. Det används exempelvis i läroplanen för att beskriva skolans egen verksamhet. I Lgr11 står att "utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa". I denna tolkning av kulturarv blir således även skolan en kulturarvsinstitution – där immateriellt kulturarv överförs och utvecklas.¹⁰

Begreppet kulturarv återkommer i läroplanens beskrivning av skolans värdegrund. Lgr11 betonar exempelvis skolans ansvar för att förmedla kulturarv och att verka för att utveckla kontakter med kulturliv och lärmiljöer utanför skolan. I den övergripande beskrivningen av skolans kunskapsmål står även att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola "har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet".¹¹

Men vad innebär detta i praktiken? Det definieras inte i läroplanerna. Däremot betonas kulturarvets betydelse i läroplanernas beskrivningar av den demokratiska värdegrundens innehåll. I den gemensamma läroplanen för förskoleklass, fritidshem och grundskola introduceras kulturarv som en central aspekt av skolans verksamhet under rubriken *Förståelse och medmännisklighet*. Där står att:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.¹²

Lgr11 talar om kulturell mångfald och identifierar medvetenheten om det "egna" och det "gemensamma" kulturarvet som bas för en trygg identitet. Men syftar egentligen läroplans-texten om det "egna" kulturarvet på och vad är det "gemensamma" kulturarvet? Vad för slags identifikationsprocesser uppstår hos eleverna i mötet med museets utställningar och hur betraktar museipedagoger samt lärare relationen mellan kultur och identitet?

Museet och skolan

De offentligt finansierade museerna i Sverige riktar en stor del av sin verksamhet mot skolorna. Skolan och museerna utgör därmed separata men samverkande lärmiljöer. Museerna skapar utställningar och utformar pedagogiska program som är anpassade för skolans behov och profilerar sig som ett viktigt didaktiskt komplement till skolorna med ett innehåll som dessutom är anpassat för skolornas läro- och kursplaner.¹³ Detta är inte bara ett svenskt mönster utan bör ses mot bakgrund av en internationell utveckling där lärande på museum under de senaste decennierna utgjort ett tydligt tema för såväl museer som för museiforskningen. Det lärande som sker i museerna är intressant att utforska eftersom museernas alltmer multimodala, digitala och upplevelsebaserade karaktär skiljer sig från skolans lärmiljö.¹⁴

¹⁰ *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen 2011*, reviderad 2016, s. 9.

¹¹ *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen 2011*, reviderad 2016, s. 13.

¹² *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen 2011*, reviderad 2016, s. 7.

¹³ Se exempelvis Livrustkammarens, Världskulturmuseernas och Historiska museets hemsidor:

<http://livrustkammaren.se/sv/larande>; <http://www.varldskulturmuseerna.se/barn/>; <http://historiska.se/skola/>.

¹⁴ Se exempelvis *Museipedagogen, lärandet och framtiden: dokumentation av föreningen för undervisning i svenska museers (FUISM) konferens på Statens historiska museum 15–16 oktober 2007*, Stockholm, 2007; Berit Ljung, *Museipedagogik och erfärande*, Stockholm, 2009; Eva Insulander, *Tinget, rummet, besökaren: om meningsskapande på museum*, Stockholm,

Sundsvalls museum är inget undantag. Museets båda filialer besöks, som nämnts ovan, av hundratals skolklasser varje år. Elever i alla åldrar tar del av de utställningar och den pedagogiska verksamhet som museerna erbjuder. De är viktiga semi-formella lärmiljöer som etablerar en relation till ett stort antal skolor i kommunen. Till skillnad från skolan är dessutom museerna arenor anpassade för livslångt lärande – de vänder sig till alla åldersgrupper och den relation som inleds när ett barn i förskoleåldern följer med på ett museibesök kan fortleva och utvecklas under hela individens liv.

Det finns dessutom en tydligt uttalad politisk vilja hos regering och riksdag att samverka mellan museer och skola ska öka. I Sverige har till exempel den statliga satsningen *Skapande skola* inneburit att samarbetet mellan museer och skolor fått ytterligare incitament.¹⁵ Liknande verksamheter finns även i Norge och Danmark.¹⁶ *Skapande skola* infördes 2008 med ändamålet att medverka till en långsiktig integration av kulturella och konstnärliga uttryck i skolan så att tillgången till olika kulturella uttrycksformer samt möjligheterna till eget skapande ökar.¹⁷ I fokus för satsningen står således skolors bruk av kultur för att bidra till lärande genom estetiska lärprocesser. Satsningen har utvärderats vid ett par tillfällen och det har framkommit att särskilt museisektorn har anpassat sin verksamhet för att möta skolornas behov genom att utforma pedagogiska program som är riktade mot olika skolämnen.¹⁸

Den svenska musei- och kultursektorn genomgår dessutom för närvarande viktiga förändringar. På basis av betänkandet *Ny museipolitik* (SOU 2015:89) presenterade regeringen en lagrådsremiss, *Kulturarvspolitik. Förslag till museilag* den 8 december 2016. I lagrådsremissen betonas vikten av fördjupad samverkan mellan skola och museum.¹⁹ Regeringen efterlyser även kartläggningar av hur skolor och museer samverkar samt forskning om kulturarvets betydelse som pedagogisk resurs för skolorna.

I *Kulturarvspolitik* föreslår dessutom regeringen en museilag som bland annat ska reglera verksamhet i det allmänna museiväsendet, dvs de statliga, landstingsägda och kommunala museerna.²⁰ Museilagen beskriver det övergripande ändamålet för museerna i det allmänna museiväsendet som att "bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning". Lagen innehåller dessutom en särskild bestämmelse om museernas självständiga ställning i förhållande till den politiska beslutsnivån. Syftet är att stärka institutionernas oberoende och status som kunskapsinstitutioner. Denna lag föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. Om lagen träder i kraft blir Sundsvalls kommun *museihuvudman*. Den föreslagna förstudien har därmed potential att utgöra en del av kommunens arbete att som museihuvudman bidra till museets arbete genom kunskapsutveckling.

2010; Trine Hyllested, Lena Eriksson & Petter Ljunggren (red.), *Undervisning på museer Nordisk inspiration*, 2015; Staffan Selander, Gunther R. Kress, *Design för lärande: ett multimodalt perspektiv*, Stockholm, 2010.

¹⁵ Se Riksställningars rapport *Museerna och skolan: En analys av möjligheterna för, och potentialen i att utveckla samverkan mellan museisektorn och utbildningsområdet* < <http://www.rikststallningar.se/content/museerna-och-skolan> >, hämtad 2016-12-10.

¹⁶ Se <<http://www.denkulturelleskolesekken.no/>; <http://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/formidling/museer-og-undervisning/>>; *Museernes læringspotentialer, Kortlægning af museernes undervisningsaktiviteter til grundskoler og ungdomsuddannelser*, Kulturarvsstyrelsen, se <<http://slks.dk/museer/museernes-arbejdsopgaver/formidling/museer-og-undervisning/>>.

¹⁷ Anna Lund, Joakim Krantz & Birgitta E. Gustafsson, *Skapande skola - En kalejdoskopisk reform och dess praktik*, Myn-digheten för kulturanalys, Stockholm, 2013.

¹⁸ Samtliga utvärderingar av *Skapande skola* finns att ladda ned på Kulturrådets hemsida. Se <http://www.kulturradet.se/sv/Skapande-skola/Information/>. Se även *Skapande skola - kultur i lärandet*, Statens kulturråd, Stockholm, 2010.

¹⁹ *Lagrådsremiss. Kulturarvspolitik. Förslag till museilag*, § 3, s. 78-81. Se

< <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/12/regeringen-foreslar-en-samlad-kulturarvspolitik/>>, hämtad 2016-12-09.

²⁰ *Lagrådsremiss. Kulturarvspolitik. Förslag till museilag*, § 3, s. 7.

Museet och universitetet

Den föreslagna förstudien innebär att Sundsvalls museum och Mittuniversitetet samverkar om ett gemensamt projekt. Detta är ett viktigt steg både för museet och för Mittuniversitetet. Forskning och utbildning som berör kulturarvssektorn får allt större betydelse. I *Kulturarvspolitik* betonas behovet av forskning kring kulturarv mycket starkt. Nedan citeras ett utdrag ur *Kulturpolitik*, för att tydliggöra regeringens betoning av sambandet mellan humanistisk forskning, utbildning och kulturarv:

För att alla ska få förutsättningar att möta kulturarvet /.../ är det centralt att barn och unga, oavsett föräldrarnas bakgrund, får en god grund att stå på redan under utbildningstiden. I vuxen ålder är det viktigt att ha förvärvat vissa kunskaper och färdigheter för att det inte ska finnas höga trösklar att ta sig över för att få tillgång till den gemensamma historien. Vidare är det centralt att studenter fortsätter att söka sig till ämnesområden som i särskilt hög grad bidrar till en förståelse av kulturarvets betydelse – typiskt sett de traditionella humanistiska ämnena – vid landets universitet och högskolor. Den kunskap som produceras där måste dessutom kunna förmedlas till en bredare allmänhet och ha en stark roll i kultur- och samhällsdebatten.²¹

Mittuniversitetet är det lärosäte i Sverige som har den största lokala kännedomen, som bedriver pedagogisk och humanistisk forskning och som dessutom ansvarar för ett flertal pedagogiska professionsutbildningar vars studenter i framtiden kommer att besöka museerna med elev- och barngrupper i olika åldrar eller kanske till och med arbeta som museilärare. Universitetet har därmed goda skäl att söka samverka med kulturarvsinstitutionerna i regionen.

Undersökningsfrågor, metod, teoretiska utgångspunkter och avgränsningar

Projektet ska både utveckla ny kunskap och på ett konkret sätt bidra till utvecklingen av samverkan mellan museum, skola och universitet. Det har därmed både en forskningsdel och en utvecklingsdel som svarar mot de syften som formulerades i inledningen av ansökan. Forskningsdelen beskrivs nedan medan kvalitetsdelen anges i målbeskrivningarna längre ned i ansökan.

Studiens övergripande syfte är att undersöka Sundsvalls museum som didaktiskt rum. I fokus finns mötet mellan museet och elever som tillsammans med sina lärare besöker denna kulturinstitution. Utforskandet av denna pedagogiska praktik cirklar kring frågor om verksamhetens konkreta utformning och omfattning men också om dess inslag av värdepedagogik och historiebruk. Därigenom identifierar studien de didaktiska frågorna: Vad kommuniceras? Varför? Till vem? På vilket sätt? Dessa frågor kommer att styra såväl studiens analys som dess resultatredovisning. Undersökningen är indelad i tre empiriska analyser som tydliggör dessa centrala dimensioner av det didaktiska rummet och det lärande mötet. Dessa är:

- museet som pedagogisk praktik och lärmiljö,
- skolans bruk av museet som pedagogisk resurs,
- lärande kopplat till skolans bruk av museet som lärmiljö.

Nedan anges de frågor, metoder, teorier och avgränsningar som är relevanta för varje analys-tema. Insamling av data ska pågå under perioden januari/februari 2017 till mars/april 2018. Projektet avslutas sommaren 2018. Då ska även studiens resultat presenteras. Detta är den första vetenskapliga datainsamlingen som fokuserar på museet som lärmiljö och det innebär att ansatsen blir relativt bred. Men eftersom den sammanlagda arbetstiden inom projektet är kort och detta främst är en pilot- eller förstudie som ska ligga till grund för större

²¹ Lagrådsremiss. *Kulturarvspolitik. Förslag till museilag*, s. 63.

projektansökningar är det inte möjligt att undersöka samtliga analyssysteman på ett fullständigt sätt. Istället kommer det att ske en prioritering där en mer heltäckande ambition eftersträvas i vissa sammanhang medan endast nedslag sker inom andra områden. Detta är nödvändigt för att kunna fånga in de dimensioner som formulerats ovan inom ramen för denna förstudie. Samtidigt är en bred ingång viktig för att förstudiens potential att generera nya projektidéer ska kunna optimeras. De djupare analyserna kommer att fokusera på ett par teman som sedan blir utgångspunkt för de två planerade vetenskapliga artiklarna. Den breda ansatsen kommer dock att återfinnas i den rapport som planeras och som riktas till skolorna och museet.

Tema 1: Museet som pedagogisk praktik och lärmiljö

Detta analyssystema utgör studiens mest omfattande del. Det utgår från historiedidaktiska och värdepedagogiska teorier och undersöker relationen mellan historiska narrativ, identitetsformering och etik i förmedlingen av kulturarv dels vid Norra Bergets friluftsmuseum, dels i Kulturmagasinet. Undersökningen utgår från följande frågor:

- Hur är museets pedagogiska skolverksamhet utformad? (omfattning, innehåll, regelverk och kulturarvspedagogisk grundsyn)
- Vilka värdepedagogiska inslag återfinns i museets verksamhet och hur kommuniceras dessa?
- Vad för slags historiebruk förekommer i museets skolvisningar?
- Hur sammankopplas historiska narrativ med kollektiva identiteter och medborgarskapande?

Undersökningen kommer att avgränsas till den verksamhet som är riktad mot grundskole- och gymnasieelever. Datasamlingen kommer bland annat att ske via etnografiska fältstudier samt genom semistrukturerade intervjuer med museipedagoger, intendent, museichef med flera. Även policytexter och styrdokument kommer att ingå som underlag för analysen av den pedagogiska verksamheten.

Slutligen ingår också de båda museimiljöernas fysiska och rumsliga gestaltning, kommunikativa tilltal och visuella retorik ingå i undersökningen. Dessa kommer att dokumenteras med videokamera och kamera för att kunna analyseras i efterhand. Genom att 1) göra nedslag i förmedlingen av och innehållet i museets basutställningar, 2) göra en fördjupad analys av en temautställning där demokrati- och rättighetsfrågor är i fokus, och 3) följa museipedagogernas arbete vid Norra Berget, skapas en bred bild av museet historie- och kulturarvsförmedling. Den temautställning som är i fokus för den fördjupade analysen heter *100 procent kamp*.²² De projektledare, Anna Furumark och Mikael Eivergård, som utformat denna utställning har vidtalats och ställt sig till förfogande för att ge en fördjupad beskrivning av utställningens pedagogiska grundsyn och historiedidaktiska utgångspunkter.

Tema 2: Skolans skolans bruk av museet som pedagogisk resurs

Detta analyssystema belyser skolans förhållningssätt och bruk av Sundsvalls museum som pedagogisk resurs och lärmiljö. Följande frågor ska besvaras:

- Hur korresponderar skolans läro- och ämnesplaner med museets pedagogiska uppdrag och konkreta verksamhet?
- Hur svarar museets värdepedagogiska inslag mot skolans läro- och ämnesplaner?

²² I fokus för denna utställning står olika "rättighetskamper" i det förflutna och i samtiden. Den belyser även vad avsaknaden av rättigheter kan innebära för människor liv. I utställningen behandlas exempelvis "kampen för att få leva, bo, arbeta, älska på lika villkor oavsett funktionsförmågor, sexuell läggning, tro, kön eller ursprung". Se <http://www.regionmuseet.se/projekt_heterogena_kulturarv.htm>.

- Hur arbetar lärare med museet som lärmiljö och pedagogisk resurs? (omfattning och utformning av studiebesök, förberedelser och efterarbete?)
- Hur relaterar lärare och skolledare kulturarv till kollektiva identiteter och medborgarskapande?

De data som behövs för att kunna besvara de frågor som formulerats ovan består av styrdokument för såväl utbildnings- som kulturarvssektorn samt intervjumaterial. Ett urval lärare och skolledare kommer att intervjuas om hur de uppfattar museet som pedagogisk resurs och lärmiljö. För att få tillgång till en empirisk bredd av synpunkter, tolkningar och erfarenheter kommer både lärare som besöker museet regelbundet och sådana lärare som väljer att inte göra det att intervjuas. Även viss statistik kommer att samlas in från skolor och museer för att få en överblick av besöksfrekvenser och variation. Även sådana skolor som sällan eller aldrig besöker museet kommer att ges möjlighet att utveckla sina tankar kring detta.

Tema 3: Lärande kopplat till museet som lärmiljö

Denna analys fokuserar på det lärande som uppstår i mötet mellan skolelever och lärmiljön Sundsvalls museum. Den besvarar följande frågor:

- Hur beskriver lärarna, museipedagogerna och eleverna det lärande som sker i samband med museibesök?
- Hur beskriver museipedagoger, elever och lärare relationen mellan kulturarv och kollektiv identitet?
- Vilka moraliska och existentiella frågor väcker museibesöket hos eleverna?
- Finns det aspekter av utställningen och visningen som eleverna ifrågasätter?

De data som behövs för att kunna besvara de frågor som formulerats ovan består främst av intervjumaterial. Det handlar om intervjuer med museipersonal och lärare. Viktigast av allt i detta sammanhang är dock att elever får möjlighet att både reflektera över sitt eget lärande och beskriva innehållet i de pedagogiska visningarna. Ett urval av elever och lärare ska intervjuas både före och efter deras museibesök. Elevernas egna reflexioner, berättelser och beskrivningar av museiupplevelsen är centrala i denna del av förstudien. Studien utgår från ett sociokulturellt och multimodalt perspektiv på lärande.²³ Analysen kommer att utgå från teorier estetiska läroprocesser, medborgarskapande, historiskt och kritiskt tänkande samt etiskt lärande.

Forskningsetiska överväganden

Projektet kommer att bedrivas i enlighet med de etiska föreskrifter som finns i Vetenskapsrådets skrift "God forskningssed" (2011). Undersökningen innehåller forskning som avser barn under 15 år och kommer därför att etikprövas. Även barn över 15 år kommer att bli intervjuade. Lagen om etikprövning säger i 18 § att barn som fyllt 15 år och inser vad forskningen innebär för hans eller hennes del, skall informeras och samtycka till forskningen. När det är barn under 15 år som deltar i forskningen ska även vårdnadshavarna informeras om, och samtycka till, forskningen. Men barnet också, själv så långt det är möjligt, ska informeras om forskningen och trots vårdnadshavarnas samtycke får forskningen inte utföras om barnet inser vad den innebär för hans eller hennes del och motsätter sig att den utförs.

Intervjuerna baseras på informerat samtycke och de medverkande får när som helst dra sig ur studien med omedelbar verkan. Intervjumaterialet kommer att behandlas så att inga obehöriga kan ta del av det. Projektet kommer även att producera bildmaterial och skriftlig doku-

²³ Jfr Anders Jakobsson, "Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering" i *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 2012 årg 17 nr 3–4 s 152–170; Staffan Selander och Gunther R. Kress, *Design för lärande: ett multimodalt perspektiv*, Stockholm, 2010.

mentation av utställningar. Eventuella tillstånd från museernas kommer att inhämtas innan bildmaterial publiceras.

Leverabler efter förstudiefasen genomförd

Förstudien ska presenteras på olika sätt under projektets gång. Dels kommer de centrala resultaten av att beskrivas i en relativt omfattande forsknings- och resultatrapport sommaren 2018. Denna rapport kommer både att innehålla en sammanställning av de resultat som projektet utvecklat och en fördjupad tematisk diskussion kring ett urval av dessa resultat. Dessutom ska rapporten innehålla en kunskapssammanställning där relevant internationell och nationell forskning rörande museer som lärmiljöer tematiseras och presenteras. På så sätt contextualiseras studien av Sundsvalls museums pedagogiska verksamhet och relateras till tidigare forskning och rapportens målgrupper – företrädare för skola, kulturinstitution och universitet – får en möjlighet att tolka resultaten i ett nationellt och internationellt forsknings-sammanhang.

Projektet ska även resultera i en workshop sommaren 2018 där den ovan beskrivna rapporten presenteras. Till denna workshop ska både representanter från kulturarvssektorn, skolektorn och universitetet bjudas. Temat för workshopen är *Museet som lärmiljö och pedagogisk resurs – utmaningar och möjligheter*. Samtidigt som denna workshop hålls kommer Nordbäck och Svedin att publicera en populärvetenskaplig artikel där förstudiens resultat sprids till en större allmänhet. Utöver denna ovan nämnda rapporten och populärvetenskapliga artikeln kommer forskarna i projektet att skriva varsin fackgranskad vetenskaplig artikel som ska publiceras under 2018 och 2019. I dessa artiklar kommer förstudiens resultat att presenteras för en vetenskaplig publik.

Dessutom ska Nordbäck utveckla en projektansökan som tar sin utgångspunkt i förstudiens resultat och rikta denna ansökan till en forskningsfinansiär (förmodligen Skolforskningsinstitutet) under 2018.

Målbild och målgrupper

Undersökningens kvalitetsdrivande syfte är att Mittuniversitetet i samverkan med Sundsvalls museum utvecklar kunskap om kulturarvssektorns potential som lärmiljö och som pedagogisk resurs för skolorna. Denna förstudie kommer både att fungera som en viktig utgångspunkt för en större projektansökan och erbjuda Sundsvalls kommun ett kunskapsunderlag för utveckling av framtida projekt, verksamheter och kvalitetshöjande åtgärder.

Förstudiens resultat ska gagna både skolan, universitetet och kulturarvssektorn. Den ska etablera sådan kunskap om museet som lärandemiljö som kan användas av skolorna i Sundsvall i deras arbete med att utveckla samverkan med museer för undervisningen i exempelvis historia, religionskunskap och samhällskunskap och ge exempel på hur lärare kan använda museet för att integrera och fördjupa värdegrunds- och etikfrågor i ämnesundervisningen.

Genom att göra en studie av lokala förhållanden i Sundsvall kan således ny kunskap etableras som både kan spegla mer generella förhållanden och fungera kvalitetsdrivande för de verksamheter som berörs av studien – Sundsvalls museum, lärarutbildningen vid Mittuniversitetet och Sundsvalls skolor. Studien kommer därmed att kunna utveckla kunskap om museiverksamheten i Sundsvall som har relevans för museet men också inom museiforskningen, ur såväl ett museipedagogiskt som ett museihistoriskt perspektiv.

Studien genererar även ett viktigt tillskott till den historiedidaktiska forskningen eftersom undersökningen både utforskar hur historia produceras och förmedlas i andra kunskapsinsti-

tutioner än skolor och högskolor och identifierar hur skolor använder denna kunskapsförmedling som resurs i den egna undervisningen.

Slutligen kan studien även bidra till den ämnesdidaktiska undervisningen inom lärarutbildningen. På så sätt generar projektet resultat på olika – men samverkande – ämnesdidaktiska nivåer. Dessutom utforskas hur historiskt tänkande och historiemedvetande utvecklas i mötet med museers sätt att utforma utställningarna, i form av estetiska lärprocesser där texter, foton/bilder, musik, audiovisuella inslag och konst utgör centrala inslag som berör åskådarna på olika plan.

3. Behov/efterfrågan i regionens näringsliv och samhälle

Forskningsuppgiftens bakgrund, motiv och förväntade samhällseffekter finns beskrivna under andra rubriker i denna ansökan. Behovet av den kunskap som studiens ska utveckla är formulerade både på lokal, regional och nationell nivå i ansökans inledande text.

4. Kartläggning kompetens och verksamhet

Mittuniversitetet

Förstudien har identifierat ett forsknings- och kompetensfält som är relativt outvecklat vid Mittuniversitetet men som samtidigt har stor potential att kunna växa och utvecklas. Det handlar om kompetens inom området lärande-kulturpedagogik-kulturarv. Det är en form av (historie-)kulturpedagogisk kompetens som behövs inom samtliga pedagogiska professionsutbildningar. Den är också ett växande forskningsfält där frågor om kulturarv, medborgarskapande, lärande, politik och hållbar utveckling löper samman. Den föreliggande förstudien kan utgöra ett viktigt steg i framväxten av sådan forskning och kompetens vid Mittuniversitetet.

I dag finns således ingen samlad kultur- och museipedagogisk forskning vid Mittuniversitetet. Det har dock pågått sådana aktiviteter tidigare vid UTV. En förskollärarytbildning med kulturarvstema utvecklades och projekt om barn och kulturarv har bedrivits. Men i dagsläget bedrivs ingen forskning eller utbildning om lärande och kulturarv trots att de flesta fritidspedagoger, grundskollärare och ämneslärare regelbundet ska samarbeta med museipedagoger och använda museer som pedagogiska resurser för sina elever. För att kunna möta de behov som finns av pedagogisk fortbildning inom kultursektorn, av kulturarvspedagogik inom skolans område och av kulturarvsrelevant humanistisk forskning är det därför viktigt att ta detta steg.

5. Koppling övergripande strategier

Förstudien anknyter till Sundsvalls kommuns strategi RIKARE på flera punkter. Anknytningspunkterna handlar om de utmaningar som finns i utvecklingen av:

- social hållbarhet och en väl fungerande integration,
- väl fungerande skolor som erbjuder optimala utbildningsmiljöer för eleverna,
- fördjupad samverkan mellan grundskola, gymnasium och universitet,
- väl fungerande arenor för ickeformellt lärande,
- ett rikt och dynamiskt kulturliv som en viktig del av människors livsmiljö,
- livslångt lärande.

Förstudien anknyter även till ytterligare en regional strategi. Det handlar om *Kulturarv i utveckling*, det strategiska kulturarvsprogram som Landstinget har tillsammans med

Länsstyrelsen och Länsmuseum Murberget.²⁴ Carola Nordbäck har, för Mittuniversitetets räkning, deltagit i diskussionerna kring utvecklandet av det kulturarvsprogram som ska gälla för de kommande fem åren i regionen. I samband med dessa diskussioner har behovet av ett ökat och fördjupat samarbete mellan Mittuniversitetet och kulturarvsinstitutionerna i regionen kring forsknings- och utbildningssatsningar lyfts. Kulturarvskonsulent Susanne Frost ansvarar för revideringen av kulturarvsprogrammet på Landstinget Västernorrland och ingår därmed också i det nätverk som detta samverkansprojekt bidrar till att skapa.

6. Koppling framtida profilområde

Denna förstudie knyter an till Mittuniversitetets profilområde *Lärande, bildning och kulturarv*. Profilområdet ska fokusera på forskning inom pedagogik och tillgängliggörande av kulturarvet. För närvarande är dock forskningen om kulturarv och skola begränsad. Föreliggande förstudie har dock stora förutsättningar att vitalisera denna aspekt av profilområdet. Genom att koppla samman kulturarv, skola och värdegrundsarbete förenas dessutom profilområdets innehåll med det som i Mittuniversitetets forskningsstrategi 2012–2016 beskrivs som forskningens viktigaste uppgifter: "att bidra till kunskapsutveckling, det demokratiska samtalet och att öka samhällets välbefinnande". (s. 8) Förstudien har dessutom en tydlig samhällsrelevans och genom att den bidrar forskningen om en socialt hållbar samhällsutveckling.

Förstudien anknyter också till forskning om hållbar utveckling – ett forskningstema som inte har någon eget profilområde men som återfinns i olika forskningssatsningar vid Mittuniversitetet. Detta är dessutom ett tema som kan förväntas få ett ännu större utrymme i framtida forskningsstrategier vid Mittuniversitetet. Förstudien anknyter till den aspekt av hållbar utveckling som hittills tycks ha fått minst uppmärksamhet nämligen social och kulturell hållbarhet. Kultur kan ur detta perspektiv ses som en grundpelare för en hållbar samhällsutveckling.²⁵

De förväntade effektmålen för den aktuella förstudien är två artiklar, en workshop och en rapport som tillsammans med material och teoretiska reflektioner ska underlag för en framtida projektansökan för ett större projekt kring kulturarv, hållbarhet, värdepedagogik och lärande.

7. Relation forskning och R&D nationellt och internationellt

Den didaktikforskning som riktat särskilt fokus mot museernas lärande har oftast fokuserat på museernas historiebruk och därmed på frågan om hur det förflutna iscensätts och används på museer. Frågan om lärande på museum har även behandlats av museologer utifrån kulturarvs- och museipedagogiska frågeställningar. Denna forskning har gett viktiga bidrag till vår förståelse av museernas samhälleliga betydelse och den omfattande förändringsprocess som hela museisektorn nu genomgår.²⁶

²⁴Se <www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/planeringsunderlag/2012/kulturarv-i-utveckling.PDF>, hämtad 2016-12-12.

²⁵ Paul James, *Assessing Cultural Sustainability: Agenda 21 for Culture*, Barcelona, 2014; Paul James, Liam Magee, Andy Scerri, Manfred Steger, *Urban Sustainability in Theory and Practice: Circles of Sustainability*, London, 2015.

²⁶ Peter Aronsson, Per Gerrevall & Erika Sandström (red.), *Att resa i tiden: mål och medel i mötet mellan museum, skola och elever*, Växjö, 2000; Åsa Folkesson, Peter Aronsson & Erika Sandström, *Konsten att lära och viljan att uppleva: historiebruk och upplevelsepedagogik vid Foteviken, Medeltidsveckan och Jamtli*, Växjö, 2002; Jonas Grundberg, *Kulturarvsförvaltningens samhällsuppdrag: en introduktion till kulturarvsförvaltningens teori och praktik*, Göteborg, 2000; Cecilia Axelsson, *En meningsfull historia?: didaktiska perspektiv på historieförmedlande museiutställningar om migration och kulturmöten*, Växjö, 2009; Eva Insulander, *Museer och lärande - en forskningsöversikt*, Göteborg, 2005; Annika Bergsland & Petter Ljunggren, *Så här vill jag göra med mina framtida elever!: [rapport om samverkansprojekt kring lärutbildning mellan Lärarhögskolan och Statens historiska museum 2005-2007]*, Stockholm, 2007; Berit Ljung, *Museipedagogik och erfärande*,

Föreliggande studie har skiljer sig från tidigare forskning genom att den har en annan utgångspunkt och kombinerar teorier från ämnesdidaktiska fält med värdepedagogik och multimodal analys. Det handlar om en didaktisk och praktikinära studie där interaktionen skola och museum är i fokus och frågan om museerna som didaktiska rum kan utveckla lärande i riktning mot etisk, estetisk, kulturell, historisk och kritisk litteracitet. Varken den tidigare värdepedagogiska eller den religionsdidaktiska skolforskning har ännu riktat blicken mot museerna som lärmiljöer. De frågor som föreliggande studie ska besvara har därför ännu inte varit föremål för någon studie. Studien har därför goda förutsättningar att kunna ge ett reellt tillskott till förståelsen av mötet mellan skola och kulturarvssektorn samt av museets potential som lärmiljö.

Kompetens i regionen Västernorrland-Jämtland

Det finns viktig spetskompetens inom kulturarvs pedagogik i regionen – närmare bestämt vid Nordiskt Centrum för Kulturarvs pedagogik (NCK) vid Jamtli i Östersund. Denna organisation bedriver utbildning och forskning med inriktning mot kulturarvs- och arkivpedagogik och ägs av läns museet Jamtli samt ett antal museer i Skandinavien och i Baltikum. Organisationen har tidigare samarbetat med Mittuniversitetet men detta avstannade för ett par år sedan.

Den föreslagna förstudien avser att utveckla ett konkret samarbete med NCK. Projektledaren Carola Nordbäck samarbetar redan med NCK och var inbjuden att delta i NCK:s referensgruppsmöte i oktober 2016. Hon har även erbjudits att regelbundet ingå i NCK:s forskningsmiljö i syfte att skapa ett möte mellan NCK:s kulturarvskompetens och Mittuniversitetets pedagogiska och ämnesdidaktiska forskning. Detta skulle bli ett forskningsmöte kring gemensamma forskningsfrågor och empiri och en reflekterande dialog kring frågor om skola och kulturarvs pedagogik. Dessutom får den aktuella förstudien via samarbetet med NCK tillgång till organisationens omfattande nätverk av kulturarvspraktiker, forskare och pågående konferenser och publikationer. Det ger projektet betydligt större chanser till spridning inom kulturarvssektorn.

En gästforskningsplats är således utlovad från NCK:s sida under förutsättning att den föreslagna förstudien beviljas medel. Detta skulle medföra en avsevärd kompetensförstärkning till projektet.

8. Relationer andra aktiviteter

Den aktuella förstudien anknyter till de förstudier som redan har genomförts eller pågår inom ramen för samverkansavtalet och som behandlar estetiska läroprocesser samt multimodala lärmiljöer. Arbete har även påbörjats för att låta flera förstudier integreras till större projekt inom lärmiljöområdet mot den gemensamma målbilden alla elevers rätt till lärande. Detta arbete har påbörjats av professor Lena Boström och Carola Nordbäck.

Dessutom ingår ansökan om förstudien i den ämnesdidaktiska satsning som för närvarande pågår vid avdelningen för humaniora, Mittuniversitetet och som Carola Nordbäck ansvarar för. Nordbäck arbetar som gästforskare på 50 procent under 2017 och till juli 2018 för att bedriva ämnesdidaktisk utveckling med relevans för lärarutbildningen. Om föreliggande förstudie erhåller finansiering kommer därmed den ämnesdidaktiska satsningen att kunna få ett tillskott som är relevant både för historie- och religionsdidaktiken vid avdelningen för

Stockholm, 2009; Märit Simonsson, *Displaying spaces: spatial design, experience, and authenticity in museums*, Umeå, 2014; Dimitra Christidou (red.), *Implementing heritage learning outcomes*, Östersund, 2014; Olga Dysthe, Nana Bernhardt & Line Esbjörn, *Dialogue-based teaching: the art museum as a learning space*, Köpenhamn 2013; Staffan Selander och Gunther Kress (red) *Designs for Learning Volume 5 / Number 1–2* 2012; Annelie Ott, *Museums, Learning Centers and Education for Sustainable Development: Practices and Possibilities in the Oslo Area*, Oslo 2014.

humaniora. Om studien erhåller finansiering kommer dessutom synergi-effekter att uppstå genom att Nordbäck har möjlighet att använda en del av sin arbetstid för att arbeta med förstudien.

Även lärarutbildningen kommer att ha en kontaktyta till projektet genom att Glenn Svedin, programansvarig för ämneslärarutbildningen med inriktning mot gymnasieskolan, deltar i projektets styrgrupp och i det konkreta forskningsarbetet.

9. Partner och andra aktörer

Förstudien bygger på samverkan mellan Mittuniversitetet och Sundsvalls museum. Dessutom innehåller projektet samarbete med NCK i Östersund.

10. Samhällseffekter

Förstudien kan bidra till ökade kunskaper om kulturinstitutionernas samhällsliga betydelse för exempelvis lärande, utveckling och social hållbarhet. En viktig aspekt av social hållbarhet är också samhällets förmåga att inkludera och integrera nya medborgare. Genom att analysera och synliggöra Sundsvalls museums arbete med integration kan kunskaper om museernas som resurser för inkluderande kulturarvspraktiker även ökas bland skolledare, beslutsfattare och politiker. Forskningen om kulturarv och kulturens roll för samhällsutvecklingen har blivit alltmer inriktad mot hållbarhetsfrågor.²⁷

Detta är också en viktig aspekt av kulturarvssektorns framtidsstrategi. I Riksantikvarieämbetets *Vision för kulturmiljöarbetet till 2030* (2016) är just hållbarhetsfrågorna i centrum.²⁸ Detta sätt att uppfatta kultur ur ett hållbarhetsperspektiv återfinns även hos Sveriges Kommuner och Landsting. I organisationens skrift *Kultur i det hållbara samhället* (2009) betonas kulturens stora betydelse för ett långsiktigt hållbart samhälle. "Det är inom kulturen människors rätt till förkovran, insyn, samtal och möjligheter till påverkan kan ta avstamp. Ett aktivt kulturliv, där medborgarna kan mötas, är därför ett fundament för en förankrad demokratisk utveckling."²⁹ I samma skrift betonas att "bibliotek, arkiv och museer fyller en viktig funktion som källa till kunskap för det livslånga lärandet samt som sociokulturella mötesplatser".³⁰

11. Kommunikation

Den offentligt finansierade kulturarvssektorn och universiteten har mycket att vinna på att samarbeta för utveckla och kommunicera ny kunskap. Genom att starta ett samarbete mellan Sundsvalls museum och Mittuniversitetet kan förutsättningar för nya forskningsprojekt och samverkansformer utvecklas. Detta gäller inte bara för den pedagogiska och humanistiska forskningen utan kan givetvis även ske inom andra forskningsområden.

Detta projekt har därmed ett ansvar för att sprida kunskap om forskningsresultaten, samarbetets innehåll samt att informera om den potential som finns i sådan samverkan. Av detta skäl är informationsspridningen en viktig del av projektets verksamhet. Den kommer dock att förpackas på olika sätt och riktas till skilda målgrupper. Huvudmålgrupperna för studien är lärare, skolledare, företrädare för kulturarvssektorn i regionen samt de lärare och forskare vid

²⁷ Se exempelvis samverkansprojektet *Museer som integrativa arenor – nya perspektiv och inkluderingsmetoder* vid Malmö högskola. Projektet har beviljats medfinansiering från Europeiska asyl-, migrations och integrationsfonden. <<http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/EU-fonder/Asyl--migrations--och-integrationsfonden-AMIF/Pagaende-projekt/Museer-som-integrativa-arenor---nya-perspektiv-och-inkluderingsmetoder.html>>.

²⁸ Se <<http://www.raa.se/aktuellt/om-aktuella-fragor/regeringsuppdrag/vision-for-kulturmiljoarbetet/broschyr-vision-for-kulturmiljoarbetet-2030/bidrar-till-ett-hallbart-och-inkluderande-samhalle/>>, 2016-12-12.

²⁹ *Kultur i det hållbara samhället*, SKL, 2009, s. 3.

³⁰ *Kultur i det hållbara samhället*, SKL, 2009, s. 5.

Mittuniversitetet som kan integrera projektets resultat i de pedagogiska professionsutbildningarna och att bidra till utvecklandet av liknande framtida samarbeten. Ytterligare viktiga målgrupper är de beslutsfattare och politiker på lokal och regional nivå som ska besluta om framtida skol- och kultursatsningar. Ur ett vidare perspektiv är givetvis också allmänheten en viktig målgrupp. Genom att projektet bidrar till spridandet av kunskap om museernas funktion som lärmiljöer kan ett ökat antal medborgare inspireras att ta del av dessa kulturinstitutioners utbud både som museibesökare och i mötet med företrädare för olika former av skolverksamhet. Slutligen är också forskarvärlden och vetenskapssamhället en viktig målgrupp.

För att öka optimera spridningen av förstudiens resultat till allmänheten kommer Nordbäck och Svedin att 1) skriva en populärvetenskaplig artikel där resultaten presenteras, 2) ta initiativ till pressmeddelanden då forskningsresultat finns att presentera, 3) producera en kortare populärvetenskaplig version av projektrapporten. Den ska finnas tillgänglig på museet samt kunna distribueras digitalt till de som önskar få ytterligare information.

Den mera omfattande forskningsrapport som förstudiens ska resultera ska också vara lättillgänglig både vad gäller språk, utformning och distributionssätt. Förutom att den ska tryckas och distribueras till museer och skolor i regionen så ska den vara nedladdningsbar från universitetets hemsida för såväl forskare som alla övriga som är intresserade av att ta del av forskningsresultaten. Denna rapport kommer exempelvis att kunna användas som studie-material/kurslitteratur för blivande lärare vid lärarutbildningen vid Mittuniversitetet. De båda forskarna, Nordbäck och Svedin, ska även presentera forskningsresultaten muntligt för lärosätets lärarstudenter och genomföra studiebesök på museerna tillsammans med dessa.

På grund av förstudiens tvärvetenskapliga karaktär – den vetter bland annat mot historiedidaktik, religionsdidaktik, värdepedagogik, SO-didaktik samt kulturarvs- och museiforskning – kommer den att presenteras vid olika vetenskapliga konferenser och symposier. Förstudiens utgångspunkter, innehåll och resultat kommer således att presenteras kontinuerligt under hela projektets gång i olika vetenskapliga sammanhang. Studiens utgångspunkter ska inledningsvis presenteras vid den religionsdidaktiska nordiska konferensen NCRE 2017 (Nordic Conference on Religious Education) i Finland. Konferensens tema är "Dialogue, cultures and religion in learning environments and beyond".

Eftersom förstudien har tydliga paralleller i andra pågående förstudier kring lärmiljöer i kommunen finns det både betydande synergieffekter och ett avsevärt vetenskapligt värde i komparativa analyser där resultaten från de olika studierna sammanställs och jämförs. Dessa förstudier är ju relativt begränsade i omfattning men kan, genom att de undersöker likartade frågor om läroprocesser, tillsammans bidra till skapandet av en fördjupad bild av lärande i informella och semiformella lärmiljöer. Genom att dessa förstudier på olika sätt kan länkas till varandra för att ingå som underlag för gemensamma forskningspresentationer, i workshops för olika målgrupper och ingå i större projektansökningar kan de redan i sitt första stadium bidra till en form av vetenskaplig uppväxling.

Det finns således många skäl till att kommunikationen kring detta projekt sammankopplas med andra förstudier inom ramen för samverkansavtalen mellan Mittuniversitetet och Sundsvalls respektive Härnösands kommun. Sådana samarbeten kan givetvis växa fram under projektets gång men ett antal aktiviteter är dock redan planerade. Bland annat kommer den föreliggande förstudiens resultat att jämföras med resultaten i de tre pågående studierna "Studiemotivation och lärande", "Fritidshemmet och styrdokumentet – från politisk intention till pedagogisk praxis! samt "Kreativ vetenskap på Ljustadalens skola" utifrån frågor kring motivation, läroprocesser och alternativa lärmiljöer.

Vidare kommer Lena Boström och Carola Nordbäck att gemensamt presentera en översiktsartikel där de förstudier som Boström respektive Nordbäck deltar i diskuteras och jämförs. I denna artikel kommer de att kunna diskutera likheter och skillnader mellan olika lärmiljöer. Utöver detta kommer Boström och Nordbäck att ta initiativ till möten där företrädare för de övriga förstudierna kring lärmiljöer och didaktiska rum kan diskutera hur man kan utveckla såväl forskningssamarbete som samarbete kring ytterligare informations-spridning.

12. Organisation för genomförande av förstudie

Den kompetens som behövs för att genomföra studien finns inom Mittuniversitetet. Projektorganisationen består av en styrgrupp och en referensgrupp. I styrgruppen ingår:

- *Carola Nordbäck* (projektledare) historiker och religionsvetare, bedriver ämnesdidaktiskt utvecklingsarbete vid Mittuniversitetet,
- *Glenn Svedin* (projektforskare) och lektor i historia vid Mittuniversitetet,
- *Daniel Eklund*, chef för Sundsvalls museum,
- *Eva Jönsson*, skolområdeschef i Sundsvalls kommun.

Styrgruppen består av de aktuella projektforskarna och representanter för den kommunala samverkansparten. Det åligger forskarna att regelbundet rapportera om projektets progression och att ta in synpunkter från kommunrepresentanterna. Samtliga i styrgruppen är dessutom delaktiga i utformningen av projektrapportens innehåll. Nordbäck och Svedin har dock frihet att själva utforma de vetenskapliga artiklarna. Referensgruppen består av Lena Boström, professor i pedagogik vid Mittuniversitetet, Per Hammarström, lektor i historia vid Mittuniversitetet, och fil.dr. Anna Hansen, vd för Nordiskt Centrum för Kulturarvs pedagogik (NCK). Referensgruppens medlemmar kommer att ha insyn i projektet, bistå projektledaren med sakkunskap inom sina specifika områden och inbjudas att delta i en workshop om skola och kulturarv.

13. Planerade aktiviteter, tidplan och kostnader

Aktivitet	Start	Slut	Kostnad SEK
Möten mellan projektledare och referensgrupp 1–2 gånger under projekttiden, eller vid behov.	20170201	20180531	5 000
Insamling av data genom fältstudier, intervjuer etc (Nordbäck, Svedin) Analys av data (Nordbäck och Svedin) Författande av forskningsrapport (Nordbäck och Svedin). Skrivandet av två vetenskapliga artiklar.	20170201	20180331	385 000
Kostnader för framställandet av rapport samt framställning av populärvetenskaplig broschyr			5 000
Arrangerande av workshop (Svedin)	20180101	20180831	5 000
Summa			400 000

Projekt (aktivitet)	Start	Slut
Utveckling av en ny projektansökning på basis av förstudien till Skolforsknings-		

nstitutet, RJ eller VR med inriktning mot museer, kulturarv och skola.	2017-02-01	2019-05-31
--	------------	------------

14. Risker

Risk	Åtgärd
Under förutsättning att Sundsvalls museum fortsätter att bedriva pedagogisk verksamhet och de forskare som ska genomföra arbetet har praktiska möjligheter att göra detta så torde projektet vara relativt riskfritt.	

15. Undertecknande

Undertecknad enligt §10 i Personuppgiftslagen (PUL, 1998:204), att de personuppgifter om undertecknad som har lämnats i ansökan, får behandlas på sådant sätt och i sådan omfattning som är nödvändig för hantering av ärendet (registrering i diarium o. likn.) och enligt §34 PUL att de publiceras på Internet i information om förstudien.

.....
Plats och datum	Förstudieledarens underskrift	Namnförtydligande